

Mål 2 i Agenda 2030

Naturskyddsföreningens positionspapper

2 INGEN
HUNGER

Naturskyddsföreningen

Förord

I september 2015 antog världens ledare "Agenda 2030 för en hållbar utveckling" och dess 17 globala mål, som för första gången knyter samman ambitionerna om en social, ekonomisk och miljömässigt hållbar utveckling. Det unika med de globala målen är också att de är universella. Det betyder att ländernas åtaganden för att uppnå målen ska ske både på hemmaplan och på den globala nivån.

Sveriges regering har aviserat att Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agenda 2030. Denna ambition är utmärkt men förpliktigar också. Trots de framsteg som gjorts globalt de senaste årtiondena så står världen inför gigantiska utmaningar, inte minst inom miljöområdet. Regeringen har också aviserat att Agenda 2030-arbetet ska knytas till Sveriges samstämmighetspolitik, formulerat i propositionen Gemensamt ansvar – Sveriges politik för global utveckling. Detta ställer höga krav på samverkan och integrering mellan de olika politikområdena.

Naturskyddsföreningen välkomnar de globala målen som ett ambitiöst övergripande ramverk för världens samlade hållbarhets- och utvecklingsarbete. De 17 målen och 169 delmålen skapar en gemensam utmaning för oss alla att jobba med, med 2030 i sikte.

Föreningens roll i arbetet med Agenda 2030 kommer ske både på global, nationell och lokal nivå. Ett flertal av våra samarbetsorganisationer runtom i världen bidrar på olika sätt till arbetet med de globala målen, vilket vi kommer stötta och samverka kring. I Sverige vill föreningen både bidra genom att samla och motivera folkrörelsen att jobba med målen i den lokala kontexten, men även genom att påverka regeringen att axla rollen som ledande i omställningen. Naturskyddsföreningen har därför tagit fram positionspapper kring sju av de globala målen, samt för det tvärgående området miljögifter, som har en mycket tydlig koppling till föreningens arbete. Syftet med positionspappren är att visa hur vi förhåller oss till respektive mål, men också trycka på aspekter som vi anser vara av särskild vikt för att nå målen.

1. Inledning

"Avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning och förbättrad nutrition samt främja ett hållbart jordbruk"

Mål 2 i de globala målen Agenda 2030 handlar om att avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning, uppnå en bättre kosthållning och främja ett hållbart jordbruk. Hållbart jordbruk är högt prioriterat för Naturskyddsföreningen då det är en av de centrala delarna i ett hållbart samhälle, till exempel för att klara världens matförsörjning och för att uppnå en rad olika miljömål. Jordbruk är också en av flera viktiga faktorer för att även andra mål inom Agenda 2030 ska uppnås, som mål 1 Ingen fattigdom och mål 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt. Ett hållbart jordbruk måste därför värnas och utvecklas.

Ett hållbart jordbruk beskrivs främst i delområde 2.4 i Agenda 2030 se sidang 5. Delområdet är centralt för det svenska jordbruket och ligger helt i linje med de frågor Naturskyddsföreningen driver nationellt. Positionspappret kommer därför främst att fokusera på detta mål.

Det finns utrymme att producera mer livsmedel både i Sverige och globalt om det kombineras med produktivitetsökning, ökad miljöhänsyn och social hållbarhet¹. Sveriges nya livsmedelsstrategi² pekar på vikten av ökad livsmedelsproduktion i Sverige. Svenskt jordbruk ökar idag sin produktion, men det sker på bekostnad av befintliga ekosystem, ekosystem som istället borde värnas för att nå de uppsatta målen.

Naturskyddsföreningen vill i framtiden se ett aktivt, ekologiskt jordbruk i hela Sverige. Naturskyddsföreningens jordbrukspolicy³ anger att Sveriges jordbrukssystem ska vara ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbara. Det framtida jordbruket måste i högre grad ta sin utgångspunkt i de agroekologiska principerna⁴ och anpassas till lokala förutsättningar (exempelvis klimat, jordart och vattentillgång). Jordbruket ska utöver att producera mat även producera andra tjänster som är centrala för människans välbefinnande och utveckling. Exempelvis ekosystemtjänster som biologisk mångfald, luft- och vattenrening, pollinering av grödor, naturlig skadedjursbekämpning, samt kulturella, sociala och estetiska värden. Ett hållbart jordbruk bidrar dessutom med råvaror och biobränsle, till exempel biogas. Ett hållbart jordbrukssystem är också av vikt för att minska klimatpåverkan.

För att jordbruket ska kunna utvecklas måste samhället erbjuda tydliga spelregler för jordbrukets aktörer. Utvecklingen går i dag åt fel håll. Sverige har en strukturrationalisering som ger ett allt mer intensivt jordbruk i slättbygden och nedläggning av jordbruk i skogsbygden. Djuren blir fler i redan djurtäta områden och bristen på betesdjur i skogs- och mellanbygd ökar. Förändringen leder till minskad biologisk

mångfald och ökad risk för övergödning. Sedan 1981 har åkermarkens areal minskat med cirka 370 000 hektar i Sverige.⁵ Trots det minskar inte användningen av bekämpningsmedel i samma takt. En betydligt större del av åkerarealen odlas nu helt utan kemisk bekämpning, samtidigt bekämpas det allt mer intensivt på resten av arealen⁶. Intensifieringen leder till exempelvis bekämpningsmedelsrester i ytvatten, igenväxning av vattendrag på grund av näringsläckage från åkrar samt minskad biologisk mångfald i jordbrukslandskapet.

Ett antal delmål inom mål 2 har både ett svenskt och globalt perspektiv, till exempel diskuteras vikten av bevarandet av genetisk mångfald i form av fröer, växter och djur. Andra delmål har en starkare global koppling. De inkluderar avskaffandet av hunger och undernäring samt fördubbling av produktivitet och inkomster från småskaliga jordbruk.

Om Agenda 2030 ska uppnås måste omställningen till ett hållbart jordbruk ske i samtliga länder i hela världen. Småskaliga jordbruk världen över har stora förutsättningar att öka produktionen⁷, exempelvis genom att införa agroekologiska jordbruksmetoder. En omläggning möjliggör en långsiktigt stabil avkastning, förbättrad bördighet och ökad motståndskraft mot klimatförändringar. Policys och lagstiftning på lokal och nationell nivå i de olika länderna ska inkludera hållbart jordbruk efter agroekologiska principer i nationella jordbruksplaner. Globala organisationer bör också förespråka dessa principer.

Naturskyddsföreningen förordar även rätten till eget utsäde där tillgång till utsäde av exempelvis torktåliga grödor blir allt viktigare samt att en högre diversitet bidrar till förstärkt biologisk mångfald och därmed ökad ekonomisk säkerhet för småbrukaren.

2. Rekommendationer relaterade till de specifika delmålen

Delmål 2.4 "Senast 2030 uppnå hållbara system för livsmedelsproduktion samt införa motståndskraftiga jordbruksmetoder som ökar produktiviteten och produktionen, som bidrar till att upprätthålla ekosystemen, som stärker förmågan till anpassning till klimatförändringar, extrema väderförhållanden, torka, översvämning och andra katastrofer och som successivt förbättrar mark- och jordkvaliteten."

För att uppnå detta delmål rekommenderar Naturskyddsföreningen följande åtgärder:

- Utveckla stödsystemet i EU och nationellt så att stöden går till aktiva lantbrukare som bidrar till att delmål 2.4 uppfylls, det vill säga bidrar till att kollektiva nyttigheter förstärks och andra samhällsvärden beaktas. Förstärk miljöersättningsarna till bland annat ekosystemtjänster, ekologiskt jordbruk, naturbetesmarker och ängar, samt fler landskapselement, exempelvis gårdsgårdar, diken och åkerholmar.
- Utforma politiska styrmedel där förorenaren betalar, exempelvis differentierad skatt på bekämpningsmedel som beskattar farliga ämnen högre. Utöver detta bör miljöskadliga subventioner upphöra. Läckage av fosfor och kväve från jordbruket ska upphöra.
- Underlätta för svensk ekologisk produktion. Regeringens nuvarande mål är att 30 procent av åkerarealen och 60 procent av den offentliga konsumtionen ska vara ekologisk till 2030. Naturskyddsföreningen anser istället att 50 procent av åkerarealen och 80 procent av offentlig konsumtion ska vara ekologisk till 2030.
- Öka inlagringen av kol i jordbruksmarker genom att olika odlingsåtgärder som bidrar till detta ökar, exempelvis att använda plöjningsfria jordbruksmetoder, att spara mer växtrester på åkern och gynna betesbaserad kött- och mjölkproduktion. Åkermarkens innehåll av organiskt material ska öka, exempelvis genom mer varierade växtföljder och recirkulation av stallgödsel. Användning av kompostering för uppbyggnad av humushalten samt för näringstillförsel är viktig i lågproducerande jordar i låginkomstländer.
- Jordbruket ska bli oberoende av fossil energi, och lösningar som stimulerar detta ska stödjas.
- Stärk forskningen om klimatförändringarnas effekter på global livsmedelstrygghet. Internationellt bistånd, forskning och utbildning ska inriktas både på att minska jordbrukets nettoutsläpp av växthusgaser och på att anpassa odlingssystemen till att klara framtida klimatförändringar. Forskning, metodutveckling, utbildning och rådgivning om agroekologisk och ekologisk produktion ska därför öka kraftigt.
- Skapa möjligheter för ökad återföring av näringsämnen från stad till land. Rena kretslopp är en avgörande fråga för ett hållbart jordbruk. Näringsämnen, framförallt fosfor som är en ändlig resurs, måste återföras till odlingsmarken.

Reningsverkens avloppslam innehåller mycket fosfor och får idag spridas på åkermark trots höga halter av miljögifter. Nya tekniker för att utvinna bland annat fosfor i rena fraktioner ur avloppsslam bör utvecklas och all slamspridning bör upphöra.

- Underlätta för att åkermark används resurseffektivt med till exempel ökad andel baljväxter, linser och grönsaker. Baljväxter berikar även matjorden med kväve. För att minska miljöpåverkan och klara våra klimatmål bör en större andel av människans kost vara vegetarisk. Köttkonsumtion bör generellt minska men andelen kött från naturbetesmarker ska öka. Styrmedel för minskad köttkonsumtion ska införas som sätter ett pris på produktionsens klimatpåverkan och inverkan på biologisk mångfald. Naturbetesmarker ska ses som en resurs då det betade landskapet bidrar till en hög biologisk mångfald. Betesmarker måste värnas genom förbättrade miljöersättningar samt ökad konsumtion av beteskött.
- Skydda åker-, ängs och naturbetesmark från exploatering, exempelvis byggnation. Dessutom bör markerens produktionsförmåga och biologiska mångfald bevaras och förbättras. Åkermarken ska i första hand användas för att uppnå hållbar livsmedelstrygghet. I andra hand bör odlingen av exempelvis energigrödor öka, för att frigöra mark till detta krävs minskad köttproduktion.
- I det svenska och europeiska utvecklingssamarbetet ska jordbruksutveckling som vilar på agroekologiska principer stimuleras.

Delmål 2.1 "Senast 2030 avskaffa hunger och garantera alla människor, i synnerhet de fattiga och människor i utsatta situationer, inklusive små barn, tillgång till tillräckligt med säker och näringsrik mat året om."

Delmål 2.2 "Senast 2030 avskaffa alla former av undernäring, bland annat genom att senast 2025 nå de internationellt överenskomna målen i fråga om tillväxthämning och undervikt bland barn under fem år, samt tillgodosätta tonårsflickors, gravida och ammande kvinnors samt äldre personers näringsbehov."

Delmål 2.3 "Till 2030 fördubbla jordbrukets produktivitet och inkomster för småskaliga livsmedelsproducenter, i synnerhet kvinnor, ursprungsfolk, familj jordbrukare, boskapssköttande nomader samt fiskare, inklusive genom säker och lika tillgång till mark, andra produktionsresurser och insatsvaror, kunskap, finansiella tjänster och marknader samt möjligheter till förädling och sysselsättning utanför jordbruket."

För att uppnå dessa delmål rekommenderar Naturskyddsföreningen följande åtgärd:

- Öka diversifierad matproduktion som ger högre avkastning med agroekologiska jordbrukssystem. Svenskt utvecklingssamarbete bör prioritera satsningar på agroekologisk odling och marknad. Öka fokus på att lantbrukare och lokalbefolkning får rätt att bruka deras mark, se till att gällande internationella avtal och riktlinjer efterlevs.

Delmål 2.5 "Senast 2020 upprätthålla den genetiska mångfalden av fröer, odlade växter, produktionsdjur och tamdjur samt deras besläktade vilda arter, bland annat med hjälp av välskötta och diversifierade frö- och växtbanker på nationell, regional och internationell nivå. Främja tillträde till samt rimlig och rättvis fördelning av de fördelar som uppstår vid användning av genetiska resurser och därmed förknippad traditionell kunskap, i enlighet med internationella avtal."

För att uppnå detta delmål rekommenderar Naturskyddsföreningen följande åtgärder:

- Öka tillgängligheten av utsäde som är anpassat till lokala odlingsbetingelser och produktionssystem samt stöd till forskning kring bevarande av hotade kulturväxter och husdjursraser. Stärk den gemensamma nyttjanderätten av genetiska resurser.
- Öka satsningar på oberoende växtförädling för agroekologiska odlingsförutsättningar. Öka stöd till upprättande och upprätthållande av fröbanker, samt att EU:s utsädesregler ska tillåta fler sorter anpassade till lokala förutsättningar. Globalt ska ökade satsningar även omfatta rätten till eget utsäde och till att inneha utsädesbanker.

Delmål 2.a "Öka investeringarna, bland annat genom stärkt internationellt samarbete, i infrastruktur på landsbygden, forsknings- och rådgivningstjänster för jordbruket, teknikutveckling samt genbanker för växter

och husdjur i syfte att öka jordbrukets produktionskapacitet i utvecklingsländerna, i synnerhet de minst utvecklade länderna."

För att uppnå detta delmål rekommenderar Naturskyddsföreningen följande åtgärd:

- Öka stöd till forskning, metodutveckling, utbildning och rådgivning om agroekologisk och ekologisk produktion.

Delmål 2.b "Korrigera och förhindra handelsbegränsningar och snedvridningar på världsmarknaderna för jordbruksprodukter, inklusive genom att parallellt avskaffa alla former av exportsubventioner inom jordbruket liksom alla exportåtgärder med motsvarande verkan, i enlighet med mandatet för Doharundan."

För att uppnå detta delmål rekommenderar Naturskyddsföreningen följande åtgärd:

- Öka möjligheten för både privata och offentliga konsumenter att ställa miljö-, djuromsorgs- och andra kvalitetskrav på alla varor, även importerade. Låginkomstländerna bör ges stöd för att kunna leva upp till kraven. Under en övergångsperiod kan låginkomstländer behöva ges tillträde till marknader i höginkomstländer även om alla kvalitetskrav inte efterlevs, så länge grundläggande hållbarhetsaspekter beaktas. Låginkomstländer utan fungerande marknader ska stödjas att utveckla sådana och under en övergångsperiod ha rätt att skydda

sina marknader i syfte att stimulera hållbar inhemsk produktion och utveckling av lokala marknader.

Delmål 2.c "Vidta åtgärder för att säkerställa väl fungerande marknader och derivatmarknader för jordbruksråvaror. Underlätta tillgången till aktuell marknadsinformation, inklusive om livsmedelsreserver, i syfte att bidra till att begränsa extrema svängningar i livsmedelspriser."

För att uppnå detta delmål rekommenderar Naturskyddsföreningen följande åtgärd:

- Öka utveckling av värdekedjor i lantbruket och tillgängligheten till marknader för lantbrukare. Underlätta även tillgång till marknadsinformation för producent och konsument, för att till exempel få korrekt pris respektive för att fatta hållbara beslut. Svenskt bistånd bör stödja produktion av ekologiska produkter och dess certifiering och marknadsföring.

De svenska miljömålen och Agenda 2030

Naturskyddsföreningen ser att det finns ett särskilt behov av att koppla de globala målen till arbetet med de av riksdagen beslutade miljökvalitetsmålen från 1999 samt 2005. Dessa beskriver det önskvärda tillståndet i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till och utgör redan i dagsläget ett etablerat ramverk för Sveriges arbete inom miljöområdet.

Miljömålsarbetet genomförs och följs upp av nästan 30 svenska myndigheter via uppdrag i respektives regleringsbrev. Miljömålssystemet ska värnas. Det utgör en mycket värdefull grundbult som det svenska Agenda 2030 arbetet måste bygga vidare på.

Mål 2 i Agenda 2030, Ingen hunger, kopplar starkt till flera av de svenska miljökvalitetsmålen, samt generationsmålet. Ett hållbart jordbruk är en av nycklarna för att bland annat nå miljökvalitetsmål som Ett rikt odlingslandskap, Ett rikt växt- och djurliv, Myllrande våtmarker, Ingen övergödning, Begränsad klimatpåverkan samt en Giftfri miljö.

Mål 2 i Agenda 2030 har ett bredare förhållningssätt än endast miljö. Det har fokus även på social och ekonomisk utveckling via exempelvis bättre kosthållning och fungerande marknader för jordbruksprodukter och livsmedel. Ett tydligt fokus finns också på ökad produktivitet och produktion i jordbruket i Agenda 2030. Detta är inte lika starkt formulerat i våra miljökvalitetsmål, men skydd av marken till produktion omnämns i miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap.

Agenda 2030 delmål 2.4 har starkast koppling till miljökvalitetsmålen. Det handlar om att senast 2030 uppnå hållbara system för livsmedelsproduktion samt införa motståndskraftiga jordbruksmetoder som ökar produktiviteten och produktionen, som bidrar till att upprätthålla ekosystemen, som stärker förmågan till anpassning till klimatförändringar, extrema väderförhållanden, torka, översvämning och andra katastrofer och som successivt förbättrar mark- och jordkvaliteten. Detta innebär ett arbete som på många håll skulle gå i linje med våra svenska miljökvalitetsmål.

Det noteras att miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan förordar inte bara anpassning utan även begränsning av klimatpåverkan. Miljökvalitetsmålet är därför starkare än mål 2 i Agenda 2030 gällande klimat. Klimatförändringarna tas upp i mål 13 i Agenda 2030.

Varje mål i Agenda 2030 följs upp av ett antal indikatorer⁹. Indikatorn för delmål 2.4 är "Proportion of agricultural area under productive and sustainable agriculture". Arbetet med att ta fram subindikatorer pågår inom FAO⁹. Det finns ännu inte någon globalt fastställd definition för vad som menas med produktiv och hållbar jordbruksareal. SCB:s rapport Om statistikbaserad uppföljning av Agenda 2030 i Sverige bedömer ovanstående indikator som komplex. Detta innebär att det är viktigt att subindikatorerna blir lika starka, eller starkare, än motsvarande indikatorer för miljökvalitetsmålen.

Ett nästa steg i arbetet blir att bevaka regeringens kommande handlingsplan och nationell indikatorlista för att inte glapp mellan de båda systemen kommer medföra en försämrad miljöbevakning. Hur indikatorerna och subindikatorerna för delmål 2.4 slutgiltigt blir är helt avgörande för hur väl Agenda 2030 axlar arvet efter de svenska miljömålen inom jordbruksområdet.

Fotnoter

1. Rundgren, G. (2017). Den stora ätstörningen: maten, makten, miljön. Stockholm: Ordfront.
2. <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/en-livsmedelsstrategi-for-jobb-och-hallbar-tillvaxt-i-hela-landet/>
3. https://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/jordbrukspolicy_klar.pdf
4. <http://www.fao.org/agroecology/en/>
5. <http://statistik.sjv.se/PXWeb/pxweb/sv/Jordbruksverkets%20statistikdatabas/?rx-id=5adf4929-f548-4f27-9bc9-78e127837625>
6. https://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/rapport_kemiska_bekampningsmedel_2017.pdf
7. <http://www.fao.org/organicag/oa-faq/oa-faq7/en/>
8. <http://www.regeringen.se/4aa7ee/globalassets/regeringen/dokument/finansdepartementet/pdf/2017/agenda-2030/scbs-slutrapport-om-statistikbaserad-uppfoljning-av-agenda-2030>
9. http://www.regeringen.se/498070/globalassets/regeringen/dokument/finansdepartementet/pdf/2017/agenda-2030/rapport_sdg_scb_slutlig-2017-04-18.pdf

Naturskyddsföreningen är en ideell miljöorganisation med kraft att förändra. Vi sprider kunskap, kartlägger miljöhot, skapar lösningar samt påverkar politiker och myndigheter såväl nationellt som internationellt. Föreningen har ca 226 000 medlemmar och finns i lokalföreningar och länsförbund över hela landet. Välkommen att bli medlem, skänka en gåva eller bli företagssponsor.

PG 90 19 09-2

Åsögatan 115
Box 4625, SE-116 91
Stockholm, Sweden

+46 (0)8 702 65 00
www.naturskyddsföreningen.se

Naturskyddsföreningen